

Ekonomska analiza preprečevanja pranja denarja

Meta Ahtik¹

Zadnje čase se pogosto obravnava pranje denarja in financiranja terorizma² v povezavi z bančnim in nasploh finančnim sektorjem. K temu so precej pripomogli tudi teroristični napadi v ZDA leta 2001.

Besedilo se osredotoča zlasti na vlogo bank pri preprečevanju teh kaznivih dejanj. Normodajalec je namreč v boju proti omenjenim kaznivim dejanjem naložil bankam precejšnje stroške, hkrati pa je lahko velikanski strošek za banko tudi izvrševanje omenjenih kaznivih dejanj. Besedilo je strukturirano takole: začetni del vsebuje opredelitev operativnega tveganja in uvrstitev tveganja zlorabe finančnega sistema za pranje denarja v kontekst operativnega tveganja. Sledi definicija kaznivega dejanja pranja denarja, kot jo podajajo evropski in slovenski pravni akti, ter ekonomski pomen te protipravne aktivnosti. V nadaljevanju so ponazorjeni stroški in koristi, ki so jim v povezavi s pranjem denarja in njegovim preprečevanjem izpostavljene banke, ter optimalna zakonodaja, zlasti z vidika udeležbe bank pri preprečevanju teh kaznivih dejanj.

Ključne besede: pranje denarja, banke, stroški, ekonomska analiza kazenskega prava, preprečevanje

UDK: 343.72:336.7+347.734

Operativna tveganja in pranje denarja

Finančni posredniki se poleg finančnega tveganja soočajo tudi z realno stranjo svojega delovanja.³ Pri tem delovanju se soočajo s tako imenovanim operativnim tveganjem, ki ga Zakon o bančništvu⁴, sledeč opredelitvam Banke za mednarodne poravnave – BIS in Direktivi 2006/48/ES⁵ o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij v 112. členu, definira kot tveganje nastanka izgube, vključno s pravnim tveganjem, zaradi naslednjih okoliščin: 1. zaradi neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov, 2. zaradi drugih nepravilnih ravnanj ljudi, ki spadajo v notranjo poslovno sfero pravne osebe, 3. zaradi neustreznosti ali nepravilnega delovanja sistemov, ki spadajo v notranjo poslovno sfero pravne osebe, ali 4. zaradi zunanjih dogodkov ali dejanj.

Pravno tveganje med drugim vključuje tudi kazni, ki jih v postopku izvajanja nadzora izrečejo nadzorni organi.⁶ Izvor operativnega tveganja so lahko notranje goljufije, zunanji kriminal, neustrezni delovni postopki zaposlenih in varovanje delovnih mest, neustrezno poslovanje s komitenti, neustrezni produkti, neustrezne poslovne prakse, poškodovanje osnovnih sredstev zaradi naravnih ali drugih dogodkov, odpovedi poslovnih aplikacij, prekinitev poslovanja ter napačno izvajanje in upravljanje s poslovnimi procesi.⁷ Pranje denarja lahko z vidika vira operativnega tveganja štejemo za kombinacijo zunanjega kriminala, neustreznega poslovanja s strankami in neustrezne poslovne prakse,⁸ če pa so pri njem sodelovali bančni uslužbenci, gre tudi za notranji kriminal.

Direktiva št. 2005/60/ES⁹ definira pranje denarja kot preoblikovanje ali prenos premoženja, vedoč, da to premoženje izvira iz kaznivega dejanja ali udeležbe v takem dejanju, z namenom utaje ali prikrivanja nezakonitega izvora premoženja ali pomoči osebi, ki je vpletena v storitev tega dejanja, da bi se izognila pravnim posledicam svojega dejanja. Prav tako je

¹ Meta Ahtik, univ. dipl. prav., mlada raziskovalka na Pravni fakulteti v Ljubljani in doktorandka na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

² Tu gre sicer za fenomen, ki je ravno nasproten pranju denarja, saj gre za »onesnaženje denarja« (z neoporečnim denarjem ali denarjem, ki je že »umazan« od drugih kaznivih dejanj, se financira teroristična dejanja), čeprav sta pojava pogosto povezana. Masciandro 2004, str. 265.

³ Saunders, Cornett 2003, str. 346.

⁴ ZBan-1, Ur. l. RS 131/2006.

⁵ Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards; <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>. Direktiva 2006/48/ES o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij, *Of L 177*, 30.6.2006.

⁶ Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, str. 137; <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>.

⁷ http://www.bsi.si/html/basel2/02_kaj_je/01_minimalne/operativno/operativno.htm (16.1.2005).

⁸ Banka se izpostavi tveganju, če njeni uslužbenci ne izvajajo dosledno ukrepov, ki bi jih glede na predpise morali.

⁹ *Of L 309*, 25. 11. 2005.

pranje denarja utaja ali prikrivanje prave narave, vira, kraja, razpolaganja ali pretoka premoženja, pravic ali lastništva na premoženju, vedoč, da to premoženje izvira iz kaznivega dejanja ali udeležbe pri takem dejanju. Pranje denarja je prav tako pridobitev, lastništvo ali uporaba premoženja, ob vedenju v času prejema, da to premoženje izvira iz kaznivega dejanja ali udeležbe pri takem dejanju, in udeležba, združevanje za izvrševanje, poskus storitve, pomoč, napeljevanje ter omogočanje in svetovanje pri storitvi katerega koli prej omenjenega dejanja. Kot pranje denarja se štejejo tudi kazniva dejanja, iz katerih izvira premoženje, namenjeno pranju, ki so storjena na območju druge države članice ali tretje države. Za pranje denarja lahko gre le, če je dejanje izvršeno naklepno. Analiza implementacije te direktive, ki naj bi bila zaključena najkasneje decembra 2007, in njene predhodnice v članicah Evropske unije kažejo na velike razlike na izvedbeni ravni, ki v nekaterih primerih celo onemogočajo ustrezen nadzor.^{10, 11}

Slovenska zakonodaja z inkriminacijo pranja denarja varuje finančni oziroma gospodarski sistem države. Kazenski zakonik predvideva, da kaznivo dejanje pranja denarja stori, kdor denar ali premoženje, za katerega ve, da je bilo pridobljeno s kaznivim dejanjem, sprejme, zamenja, hrani, z njim razpolaga, ga uporabi pri gospodarski dejavnosti ali na drug način, določen z zakonom, s pranjem prikrije ali poskusi prikriti njegov izvor. Zagrožena je petletna zaporna kazen. Enako se kaznuje tistega, ki stori to dejanje pa je hkrati storilec ali udeleženec pri kaznivem dejanju, s katerim je bil pridobljen denar ali premoženje iz prejšnjega odstavka. V primeru, da gre za premoženje ali denar velike vrednosti (presega petdeset povprečnih plač), se storilec kaznuje z zaporom do osmih let in z denarno kaznijo. Če je dejanje iz prejšnjih odstavkov storjeno v hudodelski združbi za izvrševanje takih dejanj, se storilca kaznuje z zaporom od enega do desetih let in z denarno kaznijo. Kaznivo je tudi pranje denarja iz malomarnosti: v takem primeru se storilca kaznuje za kaznivo dejanje kaznuje z zaporom do dveh let. Denar in premoženje, ki sta bila predmet kaznivega dejanja, se odvzameta.¹²

Specifična ekonomska funkcija pranja denarja je transformacija potencialne kupne moči, ki ne more biti direktno uporabljena za potrošnjo, investicije ali varčevanje, v efektivno kupno moč. Pranje denarja ima ključno vlogo pri povezanju realne in finančne strani kriminalnih aktivnosti.¹³

Finančna transakcija, ki ima za cilj pranje denarja, ima poleg osnovne, razkrite funkcije, tudi dodatno funkcijo prikritja izvora sredstev. V sebi torej skriva neko anomalijo, ki se nanaša bodisi na akterja transakcije ali izvedbo transakcije.¹⁴ Tuje izkušnje kažejo, da se pranje denarja praktično izvaja s polaganjem umazanega denarja na bančne depozite, odprte na izmišljena imena, s transferjem denarja na določeno destinacijo, z računalniškim transferjem za plačilo nezakonitih dejanj, z izogibanjem poročanju o finančnih transakcijah in z izigravanjem finančnih predpisov, v igralnicah, v posojilnih službah, z vlaganjem v vrednostne papirje, z udeležbo na borzah, z nakupom nepremičnin in konverzijo valut.¹⁵ Očitno je, da je zaradi sposobnosti hitrega premikanja finančnih sredstev bančni sistem posebej izpostavljen pranju denarja,¹⁶ čeprav nekatere analize kažejo, da se je pranje denarja v svetu med letoma 1980 in 1990 preusmerilo iz bančnega sistema in gotovinskih transakcij v vzporedne finančne trge, nove nederarne instrumente pa tudi v barberske transakcije.¹⁷ Najverjetneje je to dokaz, da je regulacija ustrezna. Ob kakršnem koli popuščanju bi se »pralci denarja« gotovo vrnili v banke.

Pranje denarja – stroški in koristi banke

Banka ima od izvajanja kaznivih dejanj pranja denarja koristi, ki se kažejo v višjem zaslužku zaradi večjega obsega poslov (tudi v primeru, da bančni uslužbenci ne vedo, kaj je resničen namen posla) in višje marže, ki je posledica očitne večje tveganosti tovrstnih poslov. Stroški se pojavijo šele, ko se dejanja odkrijejo in trpi ugled banke.

Kakšna je torej škoda (stroški), ki jo izvršitev tovrstnega kaznivega dejanja povzroči banki? Stroške je mogoče razdeliti v neposredne (npr. izguba dohodka), posredne (npr. beg strank) in oportunistne (izgubljene poslovne priložnosti).¹⁸ Zloraba bančnega sistema za pranje denarja za banko in njene stranke pomeni porast tveganja, da bo posamezna stranka utrpela škodo zaradi dejanj bančnih uslužbencev, porast tveganja, da bo finančna inštitucija v svojem delovanju zasledovala protipravne interese (da si bodo njeno delovanje podredile kriminalne skupine), ter porast tveganja propada finančne inštitucije.¹⁹ V primeru, da se izve, da je bila neka banka zlorabljena za pranje denarja, se njen ugled zmanjša, zato lahko upade število ko-

¹⁰ Welch (2006), str. 6–7.

¹¹ Na primer v Italiji poročila o sumljivih transakcijah še vedno pošiljajo po pošti in je do takrat, ko pristojni organ dobi poročilo, transakcija seveda že izvršena (Welch 2006, str. 49).

¹² Kazenski zakonik (KZ-UPB1), 252. člen in 3. alineja 13. odstavka 126. člena, Ur. l. RS št. 95/2004.

¹³ Masciandaro (1999), str. 226.

¹⁴ Masciandaro (2004), str. 266.

¹⁵ Drevenšek (2000), str. 53.

¹⁶ The Joint Forum (2003), str. 5.

¹⁷ Quirk (1997), str. 2.

¹⁸ Saunders, Cornett (2003), str. 371.

¹⁹ Barlett (2002), str. 5–9.

mitentov.²⁰ Za delovanje banke pa je zaupanje strank bistveno. Poleg tega se v primeru obsodbe za kaznivo dejanje pranja denarja predmet kaznivega dejanja odvzame²¹, kar za banko ne prinaša večjega tveganja, saj lahko predvidi, kaj se bo zgodilo že, ko se začne na primer glavna obravnava, in prilagodi svoje poslovanje. Vendar lahko pride do zasega ali odvzema denarja v namen začasnega zavarovanja zahtevka za odvzem denarja ali premoženja nezakonitega izvora že tekom kazenskega ali celo predkazenskega postopka, kar lahko (če gre za zelo velike zneske) oteži poslovanje banke.²² Banka je poleg tega lahko odgovorna tudi za kaznivo dejanje, ki ga je storilec storil v njenem imenu, na njen račun ali v njeno korist, če pomeni storjeno kaznivo dejanje izvršitev protipravnega sklepa, naloga ali odobritve njenih vodstvenih ali nadzornih organov; če so njihovi vodstveni ali nadzorni organi vplivali na storilca ali mu omogočili, da je storil kaznivo dejanje; če razpolaga s protipravno pridobljeno premoženjsko koristjo ali uporablja predmete, nastale s kaznivim dejanjem, ali če so njihovi vodstveni ali nadzorni organi opustili dolžno nadzorstvo nad zakonitostjo ravnanja njim podrejenih delavcev.²³ Pogoji, pod katerimi lahko pride do obsodbe, so precej restriktivni. Za obsodbo bi namreč bila nujna storitev ali opustitev dolžnega ravnanja vodstvenih delavcev banke. Če bi dokazali obstoj katerega od temeljev kazenske odgovornosti pravne osebe in kaznivo dejanje pranja denarja, pa so zagrožene naslednje kazni: denarna kazen, odvzem premoženja pravne osebe ali njeno prenehanje. Poleg tega lahko pravno osebo doleti tudi varnostni ukrep objave sodbe ali prepovedi določene gospodarske dejavnosti.²⁴ Iz palete možnih sankcij je razvidno, da lahko imajo zgolj varnostni ukrepi zelo negativen vpliv na poslovanje banke. Stroški morebitne obsodbe so torej izjemno veliki, vendar pa se precej zmanjšajo, če upoštevamo verjetnost, da do obsodbe tudi zares pride.

Stroški in koristi banke zaradi preprečevanja pranja denarja²⁵

Opredeliti je potrebno tudi stroške, ki jih ima banka z izvajanjem nadzora nad preprečevanjem pranja denarja, pri

čem gre v precejšnji meri za stroške nalog, ki jih banka ne izvaja le v lastnem interesu oziroma jih v določeni meri izvaja celo v nasprotju s svojimi interesi, ki jih ima kot gospodarska družba²⁶.

Naloge, ki jih banki nalaga zakonodaja, zahtevajo investicije v fizični in človeški kapital.²⁷ V skladu z Zakonom o preprečevanju pranja denarja²⁸ mora banka ob odprtju računa vsaki transakciji nad tri milijone tolarjev ali kadar koli obstaja sum, da gre za pranje denarja, opraviti identifikacijo stranke. Kadar gre za transakcije, ki presegajo pet milijonov tolarjev, pa mora uradu za preprečevanje pranja denarja sporočiti precej obsežne podatke o teh transakcijah. Še več podatkov mora sporočiti v primeru, da obstoji sum pranja denarja. Spremljanje in obdelava teh podatkov zahteva stroške. Poleg tega je potrebno bančne uslužbenke izobraževati, da so sposobni prepoznati sumljive dejavnike.

Novi Baselski standardi²⁹ predvidevajo kapitalske zahteve, ki jih mora banka izpolnjevati zaradi izpostavljenosti operativnim tveganjem. Za izračun kapitalske zahteve obstajajo tri metode oziroma pristopi, ki se med seboj razlikujejo po kompleksnosti in po stopnji občutljivosti na operativno tveganje³⁰, seveda pa tudi po stroških, ki jih zahtevajo³¹.

Nevidni stroški izvajanja ukrepov, ki jih predvideva zakonodaja, pa se kažejo v zmanjšanju ugleda banke na področju varovanja tajnosti bančnih vlog, kar lahko privede do upada števila komitentov.³² Glede na to, da je zakonodaja v Evropski uniji na

²⁶ Več o tem v naslednji točki.

²⁷ Masciandaro, Filotto (2001), str. 136.

²⁸ ZPPDen-1, Ur. l. RS 110-5389/2002.

²⁹ <http://www.bis.org/publ/bcbs107c.pdf>.

³⁰ Kapitalska zahteva za operativno tveganje, izračunana po enostavnem pristopu, je enaka ustreznemu odstotku od triletnega povprečja zneska čistih obrestnih in neobrestnih prihodkov (160. člen ZBan-1). Za izračun kapitalske zahteve za operativno tveganje po standardiziranem pristopu mora banka posle, ki jih opravlja, razvrstiti v ustrezna poslovna področja. Za vsako poslovno področje mora banka izračunati kapitalsko zahtevo, ki je enaka ustreznemu odstotku od triletnega povprečja zneska čistih obrestnih in neobrestnih prihodkov za to poslovno področje. Kapitalska zahteva za operativno tveganje, izračunana po standardiziranem pristopu, je enaka vsoti kapitalske zahteve za operativno tveganje za vsa poslovna področja (161. člen ZBan-1). Izračun kapitalske zahteve za operativno tveganje po naprednem pristopu temelji na lastnih sistemih banke za merjenje teh tveganj (162. člen Zban-1). Ta člen se bo pričel uporabljati šele z letom 2008.

³¹ Tu gre seveda za stroške za izpostavljenost vsem prej omenjenim tveganjem, ne le pranju denarja.

³² Masciandaro, Filotto (2001), str. 136.

²⁰ Komitentov, ki jim ni všeč, da je banka vpletena v »umazane« posle, kot tudi komitentov, ki bi želeli takšne posle izvajati, pa se ne bodo več počutili varne.

²¹ 252. člen KZ in 519. člen Zakona o kazenski postopku (ZKP), Ur. l. RS 96/2004.

²² 156. in 502. člen ZKP.

²³ 4. člen Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (ZOPOKD-UPB1), Ur. l. RS, št. 98/2004.

²⁴ 12. in 18. člen Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (ZOPOKD-UPB1), Ur. l. RS, št. 98/2004.

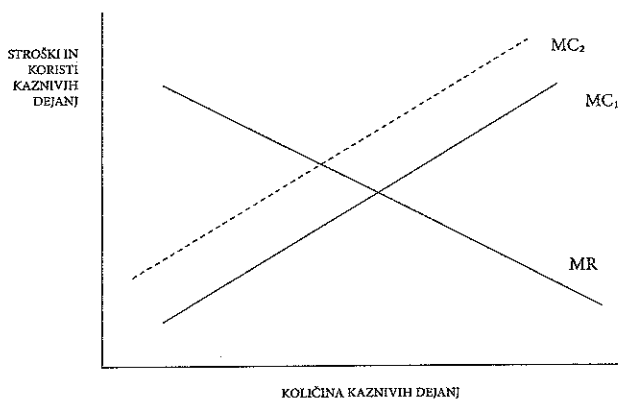
²⁵ Besedilo je osredotočeno na stroške, ki jih ima banka, narodnospodarskim stroškom bo nekaj besed namenjenih v 5. točki.

tem področju bolj ali manj poenotena, so strahovi pred begom strank manjši kot v preteklosti. Konkurenco na tem področju predstavljajo banke iz držav, ki tajnost vlog še ohranjajo.³³

Koristi zakonodaje, usmerjene proti preprečevanju pranja, ki jih uživajo banke, se kažejo v večji ravni finančne stabilnosti in zdravega poslovanja v nekem gospodarstvu,³⁴ hkrati pa tudi v manjši izpostavljenosti tveganju pranja denarja, saj strožja zakonodaja zviša stroške izvrševanja kaznivih dejanj.

Slika 1³⁵ preko klasičnega modela ponudbe in povpraševanja prikazuje odvisnost ravni kriminalitete (v tem primeru pranja denarja) od mejnih stroškov (MC) izvršitve kaznivega dejanja in mejnih dohodkov (MR) izvršitve pranja denarja. Če se stroški povečajo (krivulja MC se premakne levo, kar pomeni, da »pralec denarja« ob enakem obsegu pranja denarja nosi višje stroške), se sečišče krivulj MR in MC premakne v levo, kar pomeni, da je obseg kriminalitete³⁶ manjši.

Slika 1: Odvisnost števila kaznivih dejanj od mejnih stroškov in mejnih dohodkov (koristi) njihovega izvrševanja.

Ekonomska ocena zakonodaje

Banke kot gospodarske družbe opravljajo dejavnost zaradi pridobivanja dobička. Država pa jim je naložila tudi opravljanje javnopravnih funkcij. Na primer v zvezi s preprečevanja

njem pranja denarja imajo kopico obveznosti, katerih cilj je zvišanje stroškov pranja denarja, kar naj bi imelo za posledico zmanjšanje števila teh kaznivih dejanj. Pomen te zakonodaje je seveda velik, saj ima pranje denarja s tem, da zabriše mejo med likvidnimi sredstvi in njihovim kriminalnim izvorom, s čimer omogoči njihovo investiranje v zakonite in nezakonite dejavnosti, multiplikativen učinek na kriminaliteto,³⁷ odsotnost teh kaznivih dejanj v nekem prostoru pa zagotavlja tudi večjo stabilnost in učinkovitost delovanja finančnega sistema³⁸ in realnega gospodarstva ter preprečuje distorzije mednarodnih kapitalskih in trgovinskih tokov³⁹.

Kakšna je torej optimalna politika preprečevanja oziroma omejevanja pranja denarja? Osredotočiti bi se morala na minimiranje družbenih stroškov ob hkratnem doseganju neke razumne, še znosne ravni kriminalitete. Seveda je mogoče doseči družbo brez kriminala, vendar so stroški tega previsoki (stroški, ki bi jih imeli »pošteni« ljudje, banke in druge gospodarske družbe, policija).⁴⁰ Gledano z vidika bank, torej ob neupoštevaniu javnopravne funkcije, ki jo bankam nalaga država, je optimalna zakonodaja tista, ki izenači mejne stroške in mejne koristi dodatne enote preventivnega ravnanja bančnih uslužbencev, kar konkretnije pomeni, da bi bila raven pozornosti teh manjša kot brez te zakonodaje. Ob upoštevanju, da ima bančni oziroma nasploh finančni sistem elemente javne dobrine,⁴¹ je družbeno zaželena količina preventive večja, s tem pa so višji tudi bančni stroški.

Krivulja D_1 na spodnji sliki prikazuje preventivno ravnanje v primeru, da banka sama odloča o ravni preventivnega ravnanja in pri tem maksimira svoj dobiček. Povpraševanje bank po preventivi je manjše od družbeno optimalnega, zato je količina preventive z družbenega vidika premajhna. Zakonodaja banki zato naloži dodatne ukrepe (za Slovenijo so opisani v 4. točki), kar pomeni premik povpraševanja po preventivi v desno (krivulja D_2). Raven preventive proti pranju denarja je seveda višja, poraste pa tudi cena preventivnega ravnanja. Te stroške nosi banka. Upravičenost nalaganja teh stroškov banki preko zakonodaje je v določeni meri utemeljena, saj tudi banka uživa pozitivne eksternalije finančne sta-

³³ Seveda pa takšna zakonodaja privablja pralce denarja, ki iščejo varnost, zato so banke na teh področjih tveganjem, povezanim s pranjem denarja, bolj izpostavljene. (Barlett (2002), str. 21).

³⁴ Barlett (2002), str. 12.

³⁵ Slika in opis povzeta po Barlett (2002), str. 20.

³⁶ Tako pranje denarja kot kriminalitete nasploh, saj pranje denarja učinkuje kot multiplikator števila kaznivih dejanj.

³⁷ Masciandaro, Filotto (2001), str. 134.

³⁸ Ibid., str. 135.

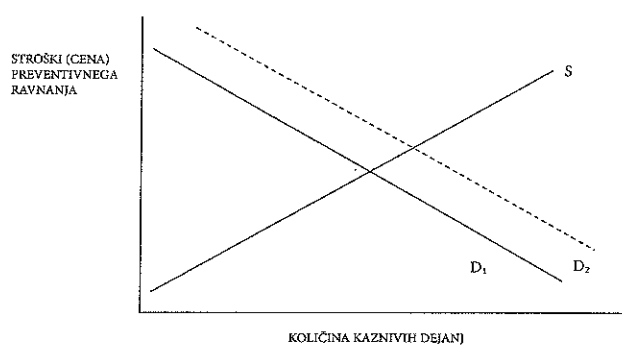
³⁹ Barlett (2002, str. 19), na primer navaja študijo, ki je za Avstralijo pokazala, da se ob vsakem milijonu avstralskih dolarjev opranega denarja proizvod zmanjša za 1,13 milijona, dohodek pa za 0,609 milijona avstralskih dolarjev, gospodarstvo poleg tega izgubi 25 delovnih mest. V letu 1995 so bili ti stroški enaki 1,1 – 2,2 % avstralskega BDP.

⁴⁰ Masciandaro (1999), str. 231.

⁴¹ Več v: Schinasi, G.: Safeguarding Financial Stability, IMF, 2005, str. 57–58.

bilnosti v neki družbi. V primeru, da se tveganja uresničijo in pride do stečaja banke, negativne posledice občutijo tudi drugi finančni posredniki in s tem celotno finančno okolje, zaradi narave današnjega gospodarstva pa tudi vsa družba.

Slika 2: Povpraševanje po preventivnem ravnanju z (D_2) in brez (D_1) zakonodaje, usmerjene v preprečevanje pranja denarja.

Poleg pravičnosti pa je mogoče najti dodaten argument za takšno porazdelitev aktivnosti v ekonomski učinkovitosti. Ekonomsko optimalno je namreč, da se aktivnosti porazdelijo tako, da odgovornost za neko ravnanje, v tem primeru neko dejanje v procesu preprečevanja pranja denarja, nosi tisti subjekt, ki lahko zadani cilj doseže najceneje (princip »least-cost avoider«). Gotovo je finančnim inštitucijam lažje samostojno izvajati na primer identifikacijo strank, kot če bi to počel uslužbenec Urada za preprečevanje pranja denarja.⁴² Bančne in ostale finančne inštitucije pogosto tudi same, neodvisno od normodajalca, uvajajo poslovne prakse, ki imajo namen preprečiti pranje denarja, hkrati pa banke samostojno odkrijejo več tovrstnih protipravnih aktivnosti kot zunanja kontrola.⁴³ Ustrezno je, da banke te stroške tudi nosijo same, saj kot odmeno zanje uživajo koristi, ki jih prinaša varno in stabilno finančno okolje. Potencialen problem predstavlja nagnjenost bank k moralnemu hazardu, saj lahko zaradi konkurenčnih pritiskov (zavestno) spregledajo indice pranja denarja ter v želji po doseganju večjega profita začnejo prevzemati nesorazmerna tveganja. Seveda pa lahko prav prej omenjeni konkurenčni pritiski okrepijo tudi težnjo po večanju ugleda bank in s tem povezano dosledno izpolnjevanje ukrepov, usmerjenih proti preprečevanju pranja denarja.

⁴² Zelo verjetno je tudi, da bi tak uslužbenec prestrašil in odgnal marsikatero stranko.

⁴³ Barlett (2002), str. 16.

Zaključki

Pranje denarja deluje kot multiplikator kriminalnih aktivnosti. Prav zato države namenjajo veliko pozornosti njegovemu odkrivanju in preprečevanju. Varovana dobrina pri kaznivem dejanju pranja denarja je finančni oziroma na splošno gospodarski sistem neke države. Ekonomsko gledano pranje denarja pomeni transformacijo potencialne kupne moči, ki ne more biti direktno uporabljena za potrošnjo, investicije ali varčevanje, v efektivno kupno moč. Velik pomen pri tej transformaciji imajo finančni posredniki, med njimi pa zaradi sposobnosti hitrega premikanja finančnih sredstev zlasti banke.

Banke so se zelo dolgo oklepale zagotovljene tajnosti vlog, kar pomeni, da jim je pranje denarja kratkoročno gotovo prinašalo nekaj koristi. Na dolgi rok pa prevladajo stroški, povezani zlasti s padcem ugleda, ki ga doživi banka, vpletena v transakcije pranja denarja, in možnimi likvidnostnimi težavami v primeru kazenskih postopkov. V skrajnem primeru je lahko kazenski postopek izpeljan tudi neposredno proti banki, kar ima lahko velike finančne posledice, banki pa se lahko tudi prepove opravljanje nekaterih dejavnosti, v skrajnem primeru, ko je bila pravna oblika pravne osebe zlorabljena za izvajanje kaznivih dejanj, pa se lahko banki izreče tudi kazen prenehanja pravne osebe.

Seveda pa tudi preprečevanje pranja denarja za banke ni zastonj. Dejansko ukrepi, ki jih banki nalaga zakonodaja (ta banke spodbudi k višji ravni povpraševanja po preventivnem ravnanju), zanjo pomenijo stroške, ki presegajo neposredne, vidne koristi izvedenih ukrepov. Vendar ima delujoč in stabilen finančni sistem vrsto eksternalij, ki jih seveda uživajo tudi banke. Prav zato je prenos nekaterih nalog v zvezi s preprečevanjem pranja denarja na banke upravičen. V prid takšne ureditve govori tudi dejstvo, da banke najlažje in najceneje izvedejo ukrepe, namenjene preprečevanju teh kaznivih dejanj. Proti tovrstni ureditvi pa govori dejstvo, da banke hitro podležejo konkurenčni bitki in nadzor izvajajo pomanjkljivo.

Literatura in viri

1. Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards; <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>, 18.1.2007.
2. Barlett, Brent L. (2002). **The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development**. International Economics Group Dewey Ballantine LLP for The Asian Development Bank, Regional Technical Assistance Project No. 5967, The Asian and Pacific Region, May 2002, http://www.adb.org/documents/others/ogc-toolkits/anti-money-laundering/documents/money_laundering_neg_effects.pdf, 24.1.2006.

3. Welch, Jane in drugi. (2006). **Comparative Implementation of EU Directives (II) – Money Laundering**. London, British Institute of International and Comparative Law.
4. **Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2006/48/ES** o začetku opravljanja in Opravljanju dejavnosti kreditnih institucij, *OJ L 177*, 30.6.2006.
5. **Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/60/ES** o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja in financiranje terorizma, *OJ L 309*, 25.11.2005.
6. Drevenšek, M. (2000). Preprečevanje pranja denarja. **Gospodarski vestnik**, št. 48, str. 52–54.
7. **ECB**. (2005). Monthly Bulletin, January.
8. **Kazenski zakonik (KZ-UPB1)**, Ur. l. RS št. 95/2004.
9. Masciandaro, D. (2004). Migration and Illegal Finance. **Journal of Money Laundering Control**, Winter, str. 264–271.
10. Masciandaro, D. (1999). Money Laundering: the Economics of Regulation. **European Journal of Law and Economics**, May, str. 225-240.
11. Masciandaro, D.; Filotto, U. (2001). Money Laundering Regulation and Bank Compliance Costs: What do Customers Know? Economics and the Italian Experience. **Journal of Money Laundering Control**, Autumn, str. 133–145.
12. Quirk, P. (1997). Money Laundering: Muddying the Macroeconomy. **Finance & Development**, March.
13. Saunders, A.; Cornett, M. M. (2003). **Financial Institutions Management. A Risk Management Approach**. 4th Edition, McGraw-Hill.
14. The Joint Forum: Initiatives by the BCBS, IAIS and IOSCO to combat money laundering and the financing of terrorism, June 2003, str. 1–10; <http://www.bis.org/publ/joint05.pdf>, 16.12.2005.
15. Zakon o bančništvu (ZBan-1), **Ur. l. RS**, št. 131/2006.
16. Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (ZOPOKD-UPB1), **Ur. l. RS**, št. 98/2004.
17. Zakon o kazenskem postopku (ZKP), **Ur. l. RS** 96/2004.

Economic analysis of the prevention of money laundering

Meta Ahtik, LL.B., Young Researcher, Faculty of Law,
Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Money laundering and financing terrorism in connection with the banking and financial sector are topics which have recently been frequently discussed. Terrorist attacks in September 2001 also considerably contributed to that.

The text focuses on the role of banks in the prevention of these criminal offences. The legislator has imposed on banks considerable costs connected with the fight against the mentioned criminal offences, although at the same time the commission of these crimes can also represent a considerable cost for a bank. The paper first provides a definition of operative risk and sets the risk of abuse of the financial system for money laundering within the context of operative risks. The author continues with a definition of the criminal offence of money laundering in European and Slovene legal instruments and explains the economic significance of this unlawful activity. The paper also deals with the costs and benefits to which banks are exposed in connection with money laundering and its prevention; it concludes with a consideration of legislative solutions which would be optimal from the viewpoint of the participation of banks in the prevention of these offences.

Key words: money laundering, banks, costs, prevention, economic analysis

UDC: 343.72 :336.7 +347.734